

The Role of Social Capital and Life Style in Social Mobility Motivation in Students

Shamsolmolouk Seifoddini-Khaleghi

Ph.D. Student in Sociology, Faculty of Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Amir-Masoud Amir-Mazaheri*

Associate Professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran

Shahla Kazemipour

Associate Professor of Demographics, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Tehran, Iran

Hossein Aghajani-Mersa

Associate Professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Abstract: The motivation for social mobility is one of the most important topics in social sciences, which can have significant effects on people's lives both at the micro and macro levels. The higher the possibility of social mobility in a society, the more social justice and development will be. In this study, the role of two influencing variables on the motivation of social mobility, including Social Capital and Lifestyle, has been investigated. To achieve this goal, a survey research technique was used and 381 students of Islamic Azad University of Science and Research Unit were selected using Cochran's formula. Due to the unavailability of valid measurement tools, a researcher-made questionnaire was used to measure the research variables. The validity and reliability of the designed questionnaires were examined and confirmed. The results of the hypothesis test showed that the Social Capital variable including Solidarity, Trust and Social Participation could predict 23% and the lifestyle variable including Modern and Traditional Lifestyle could predict 31% of the variance of Social Mobility Motivation. Higher interactions between people in their lifespan and modern lifestyle can make them prone to social mobility.

Keywords: social capital, lifestyle, social mobility motivation, university students.

* Email: a.amirmazaheri@gmail.com (Corresponding Author)

نقش سرمایه اجتماعی و سبک زندگی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان

شمس‌الملوک سیف‌الدینی خالقی^۱، امیرمسعود امیرمظاهری^{۲*}، شهلا کاظمی‌پور^۳، حسین آقاجانی‌مرساء^۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۰۷

چکیده

انگیزه‌ی تحرک اجتماعی از مهم‌ترین مباحث در علوم اجتماعی است که می‌تواند هم در سطح خرد و هم کلان اثرات قابل توجهی بر زندگی افراد داشته باشد. هرچه امکان تحرک اجتماعی در جامعه‌ای بالاتر باشد عدالت اجتماعی و توسعه‌یافتگی هم بیشتر است. در پژوهش حاضر نقش دو متغیر اثرگذار بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی شامل سرمایه اجتماعی و سبک زندگی مورد بررسی قرار گرفته است. برای نیل به این هدف از تکنیک پژوهشی پیمایش استفاده شد و از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، ۳۸۱ نفر با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شد. به علت در دسترس نبودن ابزار سنجش معتبر برای سنجش متغیرهای پژوهش از پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته استفاده شد. روایی و پایایی پرسشنامه‌های طراحی شده مورد بررسی قرار گرفته و تأیید شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیات نشان داد که متغیر سرمایه اجتماعی شامل همبستگی، اعتماد و مشارکت اجتماعی توانست ۲۳ درصد و متغیر سبک زندگی شامل سبک زندگی مدرن و سنتی ۳۱ درصد از واریانس انگیزه‌ی تحرک اجتماعی را پیش‌بینی کنند. ارتباطات بیشتر افراد در زندگی و سبک زندگی مدرن می‌تواند آن‌ها را مستعد تحرک اجتماعی کند.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، سبک زندگی، انگیزه تحرک اجتماعی، دانشجویان.

۱. مقدمه و بیان مسئله

یکی از مهم‌ترین مسائل مطرح در جوامع امروزی میزان تحرک اجتماعی است که به میزان توانایی افراد جامعه برای حرکت در بین موقعیت‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی گفته می‌شود (رفیع‌پور، ۱۳۸۷: ۵۴). تحرک اجتماعی نشان می‌دهد افراد جامعه تا چه حدی برای رسیدن به موقعیت‌های مناسب از فرصت‌هایی برابر با بقیه برخوردار هستند. به بیانی دیگر اگر فرصت‌های تحرک برای

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گرایش گروه‌های اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

^۲ دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

(E mail: a.amirmazaheri@gmail.com)

^۳ دانشیار گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۴ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

افراد فراهم باشد، آن‌ها قادر خواهند شد از طریق کسب تخصص، مهارت و ویژگی‌های لازم به موقعیت موردنظر دست یابند. اما در یک نظام بسته سعی و تلاش و ویژگی‌های اکسپانسیو در ارتقای افراد نقشی ندارند یا تأثیر آن‌ها اندک است (معصومی راد و نایی، ۱۳۹۲: ۱۰۴). علت اهمیت مفهوم تحرک اجتماعی به ارتباط تنگاتنگ آن با مفهوم عدالت اجتماعی مربوط می‌شود. به عبارتی تحرک اجتماعی همبستگی نزدیکی با مفاهیمی چون نابرابری، محرومیت، برخورداری اجتماعی، طبقه و قشربندی اجتماعی دارد (خسروی، محسنی و آقاجانی، ۱۴۰۰).

در کشورهایی که میزان نابرابری در آن‌ها زیاد است تحرک اجتماعی رو به بالا (حرکت از طبقات پایین‌تر به طبقات بالاتر) دشوارتر است. درحالی‌که فراهم کردن امکان تحرک بین طبقات اجتماعی سبب خواهد شد برابری بیشتری در جامعه حکم‌فرما شود (اندروز و لی^۱، ۲۰۰۹). تحرک اجتماعی فرصت‌های زندگی را برای افرادی که از امکانات پایینی برخوردارند، افزایش می‌دهد (پاین^۲، ۲۰۱۲). که این مسئله خود سبب می‌شود افراد جامعه احساس پوچی نکنند و هم‌نوایی بیشتری با جامعه داشته باشند (زارع و لطفی، ۱۳۹۲). مطالعه‌ی دیگری در این زمینه نشانگر این است که ۷۰ درصد دانشجویان به میزانی بالاتر از متوسط دچار تنبلی اجتماعی هستند (فیروزجانیان و شریفی، ۱۳۹۶). حتی در این امر آمارها هم نشان می‌دهند که میزان تنبلی اجتماعی در ایران (۷۸/۱۱) از دو برابر کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی (۳۵/۳۶) هم بیشتر است (رحیمی‌زاده، ۱۳۹۵). این موارد نشان می‌دهند که میزان انگیزه‌ی تحرک اجتماعی در ایران در سطح مطلوبی قرار ندارد و افراد انگیزه‌ی چندانی برای تلاش بیشتر و ارتقای طبقه‌ی اجتماعی خود ندارند که این امر خود لزوم توجه به مسئله‌ی انگیزه‌ی تحرک اجتماعی را پررنگ‌تر می‌کند.

ازاین‌رو تحرک اجتماعی اهمیت زیادی در سلامت جامعه ایفا می‌کند و داشتن انگیزه‌ی بالا می‌تواند نشانگر پویایی جامعه باشد. از این رو در پژوهش حاضر به دنبال بررسی انگیزه‌ی تحرک اجتماعی و عوامل مهم تأثیرگذار بر آن هستیم.

عوامل زیادی می‌توانند بر انگیزه‌ی افراد نسبت به تحرک اجتماعی تأثیر داشته باشند که از آن جمله می‌توان به سرمایه‌ی اجتماعی و سبک زندگی افراد اشاره کرد. جامعه‌شناسان معاصر برای بررسی کمیت و کیفیت روابط اجتماعی در جامعه از مفهوم سرمایه اجتماعی استفاده می‌کنند. سرمایه اجتماعی، سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یکدیگر و نوع ارتباطات می‌توانند به دست آورند. برای برخورداری از سرمایه اجتماعی، فرد باید با دیگران رابطه داشته باشد و در واقع همین دیگران هستند که منبع واقعی برخورداری فرد از مزایا و امتیازات محسوب می‌شوند. به همین دلیل، مفهوم سرمایه اجتماعی با متغیرهای مهم جامعه شناختی نظیر اعتماد، آگاهی، مشارکت مدنی و همبستگی اجتماعی، ارتباط نزدیکی دارد.

پاتنام^۳ سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده و منافع متقابل و گاهی مشترک آنان را تأمین می‌کند. سرمایه اجتماعی معمولاً برای اشاره به شبکه روابط (هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی) استفاده می‌شود که از یک موقعیت اجتماعی خاص یا عضویت در گروه ناشی می‌شود (پاتنام، ۲۰۰۰).

سرمایه اجتماعی بر فرصت‌های توسعه فردی و اجتماعی افراد و همچنین ساختار انتظارات آن‌ها تأثیر می‌گذارد (نان^۴ و همکاران، ۲۰۰۷). از دیدگاه فوکویاما کارکرد اصلی سرمایه اجتماعی تسهیل همکاری و مشارکت گروهی برای تحقق بخشیدن به اهداف و منافع فردی و جمعی و همچنین کمک به توسعه اقتصادی - سیاسی و فرهنگی است (شیانی و موسوی، ۱۳۹۰: ۱۰۰). متداول‌ترین بهره‌مندی از سرمایه‌ی اجتماعی برای فرد در عرصه قشربندی و تحرک اجتماعی است. افرادی که از سرمایه‌ی اجتماعی بیشتری برخوردارند، با سهولت بیشتری می‌توانند از نردبان شغلی و موفقیت کسب و کار بالا روند (کریمی، ۱۳۹۹: ۱۲۵). مطالعات مختلف

^۱ Andrews & Leigh

^۲ Payne

^۳ Putnam

^۴ Nunn

نشان داده‌اند کسانی که دارای سرمایه‌ی اجتماعی بالاتر و روابط دوستانه‌ی بیشتری بوده‌اند در مقایسه با کسانی که سرمایه‌ی محدودی داشته‌اند توانسته‌اند به آسانی شغل‌های متناسب‌تری به دست آورند (بکسمن، گراف و فلپ^۱، ۱۹۹۱ و لین و هوآنگ^۲، ۲۰۰۵).

ارتباط بین سرمایه‌ی اجتماعی و تحرک اجتماعی می‌تواند پیچیده باشد. سرمایه اجتماعی بر فرصت‌های توسعه فردی و اجتماعی افراد و همچنین ساختار انتظارات آن‌ها تأثیر می‌گذارد (نان^۳ و همکاران، ۲۰۰۷).

از سوی دیگر، سطوح بالای سرمایه اجتماعی در میان جوامع طبقه متوسط، ممکن است پشتوانه‌ای باشد که مانع تحرک اجتماعی رو به پایین افراد کم‌توان این قشر شده یا تحرک رو به بالای افراد توانمند را تسهیل کند (لوکاس^۴، ۲۰۰۱).

برخی مصادیق سرمایه‌ی اجتماعی در بین دانشجویان ایرانی شامل: ۱- روابط شخصی فرد با دوستان و خانواده (همبستگی اجتماعی)، ۲- ارج نهادن به شرکت در فعالیت‌های گروهی و اجتماعی (مشارکت اجتماعی) و ۳- حسن نیت در شراکت با دوستان (اعتماد اجتماعی) است.

یکی دیگر از عوامل مهم اثرگذار بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی، سبک زندگی است. مفهوم سبک زندگی هم از جمله مفاهیم علوم اجتماعی است که اخیراً بسیار مورد توجه قرار گرفته است. سبک زندگی حامل روایتی از فرد و هستی اوست و برداشت و تلقی فرد از خویش و ارزش‌هایش را بیان می‌دارد (وینگر و لیروا، ۱۳۹۳: ۶۲). درواقع سبک زندگی بیان مادی هویت فرد است (گیدنز، ۱۳۸۷: ۱۱۶).

سبک زندگی بخش‌های مختلفی هم چون فعالیت‌های فراغتی، مصرف فرهنگی، مدیریت بدن، الگوی خرید، الگوهای مصرف غذا را شامل می‌شود (فاضلی، ۱۳۸۲: ۱۲۷). سبک زندگی علاوه بر الگوهای رفتاری، مجموعه‌ای از نگرش‌ها، باورها و جهت‌گیری‌های فرد نیز هست. به عبارتی؛ علاوه بر جنبه‌ی عینی (امور بیرونی)، ذهنیات (امور درونی) را نیز شامل می‌شود.

از دیدگاه بورديو می‌توان گفت به ازای هر سطحی از موقعیت‌ها، سطحی از سبک زندگی‌ها و ذائقه‌ها وجود دارد که بر اثر شرایط اجتماعی مناسب با آن به وجود می‌آیند و به وسیله این سلیقه‌ها و ظرفیت تکثیرکننده‌ی آن‌ها، مجموعه انتظام یافته‌ای از ثروت‌ها و خصلت‌ها به وجود می‌آید. به عبارت دیگر بر اساس نظر بورديو هر سبک زندگی‌ای دارای مجموعه‌ای از ذائقه‌ها و خصلت‌ها و میزان ثروت است. حال افراد با سبک‌های زندگی متناسب با موقعیت اجتماعی بالا درصدد حفظ و بازتولید سرمایه و نابرابری و افراد طبقه‌ی پایین درصدد تغییر ساختار و کسب سرمایه و در نهایت تحرک اجتماعی برمی‌آیند (ذکایی، ۱۳۸۲: ۱۰). از این رو سبک زندگی افراد می‌تواند بر انگیزه‌ی تحرک آن‌ها تأثیرگذار باشد.

سبک زندگی‌های متفاوت تأثیر متفاوتی بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دارند. در سبک زندگی سنتی افراد مذهبی‌ترند. مذهبی بودن خود می‌تواند بر میزان تحرک اجتماعی اثر بگذارد. به عبارتی دین با تنظیم نقطه مرجع مبتنی بر انتظارات به افراد کمک می‌کند تا با آرزوهای برآورده نشده کنار بیایند و تلاش آنچنانی برای فرارفتن از وضعیت فعلی خود نداشته باشند (بینزل و کاروالهو^۵، ۲۰۱۷). یکی از ابعاد سبک زندگی رسانه‌ها هستند. مطالعه‌ای در انگلستان نشان می‌دهد شبکه‌های ملی این کشور تنوع اجتماعی - اقتصادی مردم را به خوبی به تصویر نمی‌کشند که این امر خود می‌تواند بر تحرک اجتماعی افراد تأثیر بگذارد (فریدمن^۶، ۲۰۲۲). فریمن^۷ (۱۹۹۲) برنامه‌های تلویزیونی کم‌دی را در آمریکا بررسی می‌کند و نشان می‌دهد این برنامه با نشان دادن تحرک‌های اجتماعی کم

¹ Boxman, Graaf & Flap

² Lin & Huang

³ Nunn

⁴ Lucas

⁵ Binzel & Carvalho

⁶ Friedman

⁷ Freeman

و پیامدهای ناگوار برای تحرک‌های اجتماعی بالا، انگیزه‌ی تحرک را در افراد پایین می‌آورند. همچنین سلامتی و سبک زندگی سالم خود می‌تواند از عوامل مؤثر بر میزان درآمد افراد و تحرک اجتماعی آن‌ها باشد (سبز و پاکسون^۱، ۲۰۰۶).

برخی مصادیق سبک‌های زندگی مدرن- سنتی در بین دانشجویان ایرانی عبارتند از: اوقات فراغت (تماشای فیلم‌ها و سریال‌های ماهواره‌ای در مقابل رفتن به مکان‌های زیارتی)، الگوی مصرف رسانه‌ای (تماشای شبکه‌های اجتماعی بیگانه در مقابل تماشای شبکه‌های داخلی و مطالعه روزنامه‌ها و مجلات داخلی)، الگوی خرید (بر اساس متمایز بودن از دیگران در مقابل خرید کالاهای ساده و غیر تجملی)، بازنمایی بدن (پوشیدن لباس بر مبنای مد در مقابل پوشش بر مبنای معیار دینی و نظر خانواده).

جوانان، به‌ویژه دانشجویان، بخش گسترده و مهمی از جامعه را تشکیل می‌دهند و به‌دلیل قرار گرفتن در شرایط جهانی‌شدن، با سبک‌های متنوعی از زندگی مواجه هستند. پژوهش حاضر تلاش دارد نگرش‌ها و ارزش‌های دانشجویان را، به‌عنوان گروهی که به‌طور نسبی بیش از دیگر اقشار اجتماعی در معرض افکار نوگرایانه‌اند، مورد بررسی قرار دهد. دانشگاه، به‌ویژه به‌مثابه نهادی ایدئولوژیک و آرمان‌گرا، خود عامل شکل‌گیری بسیاری از این افکار است و می‌تواند موجب تغییر در نگرش‌ها و ارزش‌های افراد و در نهایت گرایش آنان به تحرک اجتماعی شود. دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات نیز به‌دلیل تنوع مقاطع تحصیلی، به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. حال این پرسش مطرح می‌شود که؛ عوامل اجتماعی، به‌ویژه سرمایه‌ی اجتماعی و سبک زندگی، چگونه می‌توانند در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان نقش داشته باشند؟

اهداف و پرسش‌های پژوهش

اهداف پژوهش عبارت بودند از:

بررسی نقش سرمایه اجتماعی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان و

بررسی نقش سبک زندگی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان.

لذا، سؤالات ذیل در پژوهش حاضر مطرح گردید:

آیا سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان می‌تواند در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی آنان نقش داشته باشد؟

آیا سبک زندگی دانشجویان می‌تواند در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی آنان نقش داشته باشد؟

فرضیه‌های پژوهش

۱- سرمایه اجتماعی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان نقش دارند.

۲. سبک زندگی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان نقش دارد.

با توجه به موارد گفته‌شده و اهمیت بررسی دانشجویان کشور در پژوهش حاضر تأثیر سرمایه اجتماعی و سبک زندگی بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان را خواهیم سنجید.

۲. پیشینه‌ی پژوهش

خسروی، محسنی تبریزی و آقاجانی مرسا (۱۴۰۰) در پژوهشی به تبیین جامعه‌شناختی سهم سرمایه اجتماعی در تحرک اجتماعی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد بین سرمایه اجتماعی و تحرک اجتماعی همبستگی معنی‌دار و مثبت وجود دارد. در میان ابعاد سرمایه اجتماعی بین مشارکت اجتماعی و تحرک اجتماعی همبستگی معنی‌دار مشاهده نشد ولی بین اعتماد اجتماعی و پیوند گروهی با تحرک اجتماعی همبستگی معنی‌دار و مثبت نشان داده شد.

¹ Case & Paxson

کرمی (۱۳۹۹) در پژوهشی عوامل مؤثر بر تحرک اجتماعی زنان را مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش نشان داد که یکی از عوامل مهم اثرگذار بر تحرک اجتماعی زنان سرمایه‌ی اجتماعی آن‌ها بوده است.

محمود خلیلی (۲۰۱۴) در پژوهشی تأثیر برنامه‌های تلویزیونی جمهوری اسلامی ایران و برنامه‌های ماهواره‌ای (به زبان فارسی) را بر تحرک اجتماعی جوانان سنجیده است. در این مطالعه که ۱۰۶۸ نفر از ۳۰ استان ایران شرکت کرده‌اند نشان داده شد که برنامه‌های تلویزیونی جوانان را به تحرک افقی تشویق می‌کنند درحالی‌که برنامه‌های ماهواره‌ای آن‌ها را به تحرک عمودی و تغییر طبقه‌ی اجتماعی رهنمون می‌سازد. به عبارتی سبک زندگی و انتخاب نوع رسانه‌های مصرفی می‌تواند بر تحرک اجتماعی افراد اثرگذار باشد.

پاترسون و لانیلی^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی به بررسی تحرک اجتماعی و مذهب در اسکاتلند پرداختند. در این مطالعه از نتایج پیمایش ملی این کشور استفاده شده است که به علت بالا بودن تعداد نمونه سبب اعتبار بالای نتایج شده است. نتایج نشان داده است تحرک اجتماعی افراد در گروه‌های سنی مختلف وابسته به مذهب آن‌ها نبوده است. کاتولیک، پروتستان و غیرمذهبی‌ها تفاوت معناداری در میزان تحرک اجتماعی‌شان نداشتند. به عبارت دیگر سبک زندگی مذهبی تأثیری در میزان تحرک اجتماعی نداشته است. خوری و پانیذا^۲ (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای دیگر ارتباط بین تحرک اجتماعی و سبک زندگی را در لبنان بررسی کردند و نشان دادند که دین‌داری افراد می‌تواند بر تحرک اجتماعی آن‌ها تأثیر بگذارد و تفاوت در مذهب هم از عوامل تأثیرگذار در میزان تحرک اجتماعی افراد است.

آروپ میترا^۳ (۲۰۰۷) در تحقیقی به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی و وضع معیشت بر تحرک صعودی پرداخت. نتایج تحقیق او نشانگر این است که استفاده افراد از روابط و دارا بودن شبکه‌های ارتباطی بیشتر آن‌ها را در یافتن شغل و تحرک اجتماعی کمک می‌کند.

لین و هوآنگک (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر سرمایه انسانی و اجتماعی بر تحرک شغلی پرداختند. روش مورد استفاده در این مطالعه پیمایش بود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه انسانی به‌تنهایی بر ارتقاء و پیشرفت شغلی تأثیر نمی‌گذارد ولی در ترکیب با سرمایه اجتماعی مؤثر واقع می‌شود و در ترقی و توسعه شغلی آن‌ها تأثیر مثبتی خواهد گذاشت.

سویج و وارد^۴ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ی خود به هر دو نوع سرمایه‌ی اجتماعی شامل رسمی و غیررسمی می‌پردازد و نشان می‌دهد که وقتی روابط شهروندی بین مردم بیشتر می‌شود (برای مثال مردم در انجمن‌های بیشتری عضو می‌شوند) و هم‌زمان روابط دوستانه‌ی زیادی هم برقرار می‌شود اعتماد اجتماعی افزایش می‌یابد. هم چنین در این پژوهش نشان داده شد تحرک اجتماعی هم می‌تواند ارتباط متقابل با سرمایه‌ی اجتماعی داشته باشد.

بر اساس بررسی مطالعات پیشین، یکی از کاستی‌های عمده در پژوهش‌های داخلی و خارجی، فقدان تمرکز مستقیم بر موضوع انگیزه‌ی تحرک اجتماعی در جامعه‌ی ایران است. اغلب این مطالعات صرفاً به برخی عوامل تأثیرگذار بر تحرک اجتماعی (مانند تحصیلات و نوع شغل) پرداخته‌اند. در حالی که در شرایط فعلی جامعه‌ی ایران، عوامل نوظهوری مانند شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جمعی موجب تغییر در سبک زندگی شده‌اند و تأثیر قابل توجهی بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دارند؛ موضوعی که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

از سوی دیگر، در پژوهش‌های خارجی، هرچند به سرمایه‌ی اجتماعی پرداخته شده، اما تعاریف و مؤلفه‌های آن با فرهنگ ایرانی همخوانی کامل ندارد. در جوامع غربی ارزش‌های اجتماعی از منظر لیبرالی مورد توجه‌اند که با ساختار اجتماعی ایران تفاوت دارد.

^۱ Paterson & Iannelli

^۲ Khoury & Panizza

^۳ Arup-mitra

^۴ Savage & Warde

در عین حال، یکی از نقاط قوت این دسته از پژوهش‌ها، تمرکز بر موضوعات محدود و خاص و پرهیز از پراکندگی موضوعی است که به غنای تحلیلی آن‌ها می‌افزاید.

در تحقیق حاضر، نگرش‌ها و تمایلات مرتبط با انگیزه‌ی تحرک اجتماعی در میان دانشجویان ایرانی بررسی شده و تلاش شده است تا راهکارهای کاربردی برای شناخت و ارتقاء این انگیزه‌ها ارائه گردد.

۳. چارچوب نظری پژوهش

سرمایه اجتماعی

جامعه‌شناسان معاصر برای بررسی کمیت و کیفیت روابط اجتماعی در جامعه از مفهوم سرمایه اجتماعی استفاده می‌کنند. سرمایه اجتماعی، سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یکدیگر و نوع ارتباطات می‌توانند به دست آورند. ویژگی ذاتی سرمایه اجتماعی این است که در روابط اجتماعی شکل می‌گیرد. درحالی‌که سرمایه اقتصادی در حساب بانکی افراد و سرمایه انسانی در درون ذهن افراد قرار دارد، سرمایه اجتماعی در درون ساختار روابط افراد یافت می‌شود. برای برخورداری از سرمایه اجتماعی، فرد باید با دیگران رابطه داشته باشد و در واقع همین دیگران هستند که منبع واقعی برخورداری فرد از مزایا و امتیازات محسوب می‌شوند. به همین دلیل، مفهوم سرمایه اجتماعی با متغیرهای مهم جامعه‌شناختی نظیر اعتماد، آگاهی، مشارکت مدنی و همبستگی اجتماعی، ارتباط نزدیکی دارد (شارع پور، ۱۳۸۴: ۱۱).

بر اساس تعریف پیر بوردیو، سرمایه اجتماعی حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه مالکیت شبکه‌ی بادوامی از روابط نهادینه‌شده بین افراد و به عبارت ساده‌تر، عضویت در یک گروه است (شارع پور، ۱۳۸۴: ۱۱). به اعتقاد بوردیو، سرمایه اجتماعی به‌عنوان شبکه‌ای از روابط، ودیعه‌ای طبیعی یا اجتماعی نیست، بلکه باید در طول زمان برای کسب آن تلاش کرد. سرمایه اجتماعی محصول نوعی سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی است که به دنبال تثبیت یا بازتولید آن‌گونه روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه‌مدت یا بلندمدت، قابل استفاده هستند (شارع پور، ۱۳۸۴: ۱۱).

کارکردهای سرمایه اجتماعی را می‌توان در دو دسته مثبت و منفی جای داد:

الف) کارکردهای مثبت سرمایه اجتماعی؛ این موضوع که مشارکت فرد در امور جمعی به نتایج مثبتی برای فرد و جامعه‌اش می‌انجامد، از آغاز موردتوجه جامعه‌شناسان بوده است (توسلی و موسوی، ۱۳۸۲: ۶). به‌طور مشخص برخی از این کارکردهای مثبت از قرار زیرند:

۱- افزایش سلامت روانی افراد از طریق فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی و روانی، کاهش عوامل استرس‌زا، کاهش حوادث زندگی (مانند از دست دادن شغل) (لهسایی زاده و مرادی، ۱۳۸۶: ۱۶۲).

۲- از نظر پاتنام؛ تقویت هنجارهای مستحکم بده و بستان (از طریق افزایش هزینه‌های بالقوه جدا شدن)، تسهیل جریان اطلاعات از جمله اطلاعات مربوط به شهرت کنشگران و تجسم موفقیت‌های گذشته که به تحقق کنش جمعی کمک می‌کند (فیلد، ۱۳۸۶: ۵۴).

۳- سرمایه اجتماعی خصوصاً در شکل جمعی آن، هنجارهای همیاری و اعتماد، می‌تواند افراد جامعه را در حل مشکل کنش جمعی یاری برساند و در آن صورت همه افراد جامعه از برکات آن برخوردار می‌گردند. پاتنام در بحث از اعتماد با توجه به شعاع اعتماد به دو نوع اعتماد شخصی و اعتماد اجتماعی اشاره دارد و نوع دوم را که در ادبیات سرمایه اجتماعی بعضاً اعتماد تعمیم یافته نیز نامیده می‌شود، برای جامعه سودمندتر می‌داند (قاسمعلی، ۱۳۹۳). به نظر وی، این نوع اعتماد «شعاع اعتماد را از فهرست کسانی که شخصاً می‌شناسیم، فراتر می‌برد، همکاری گسترده‌تر در سطح جامعه را موجب می‌گردد و باعث ارتقاء انگیزه تحرک اجتماعی می‌شود» (پاتنام ۱۳۸۰: ۲۸۵).

۴- تأثیر درونی سرمایه اجتماعی بر جامعه مدنی و گسترش دموکراسی، افزایش شهروندانی با جهت گیری معطوف به اجتماع و قانون مدار هست که با دولت بهتر همکاری کنند (توسلی و موسوی، ۱۳۸۲: ۲۰-۱۹).

۵- تجارب بانک جهانی نشان داده است که سرمایه اجتماعی تأثیر قابل توجهی را بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد. افزایش آن موجب پایین آمدن جدی سطح هزینه های اداره جامعه و نیز هزینه های عملیاتی سازمان ها می گردد (توسلی و موسوی، ۱۳۸۲: ۲۲).

ب) کارکردهای منفی سرمایه اجتماعی؛ رابطه معکوس بین پیوندهای مستحکم اخلاقی داخلی گروه با میزان اعتماد گروه به افراد غیر عضو، گاهی اوقات می تواند موجب کاهش همکاری مؤثر گروه با جامعه گردد. مثلاً فوکویاما ضمن تأیید اهمیت خانواده به مثابه شکلی از سرمایه اجتماعی به جوامعی اشاره دارد که در آن ها توازن میان مناسبات خانوادگی و مناسبات غیر خانوادگی وجود نداشته است و بر مناسبات خانوادگی به زیان دیگر مناسبات اجتماعی تأکید می شود (خانواده مداری غیر اخلاقی) و اصولاً به دلیل وجود روابط اخلاقی غیر رسمی در شبکه ها، وجود پدیده هایی از قبیل آشنا پروری، پارتی بازی، ناشکیبایی و نژاد گرایی را همیشه محتمل می داند که البته می بایست از اشکال واقعی سرمایه اجتماعی تفکیک گردند (دینی ترکمانی، ۱۳۸۶: ۱۴۹).

ولمن^۱ (۱۹۹۲) معتقد است زمانی که فرد به برقراری ارتباط با انواع شبکه های اجتماعی می پردازد قادر خواهد بود کمک ها و حمایت های متنوعی را از اعضای شبکه اش دریافت کند. هر چه سرمایه ی اجتماعی فرد بیشتر باشد و فرد بتواند روابط متنوع و بیشتری را به وجود آورد از حمایت بیشتری هم برخوردار می شود. انواع این حمایت ها می توانند بر تحرک اجتماعی فرد و ترقی وی تأثیر بگذارند. در جوامع امروزی پیوندهای گوناگون حمایت های اجتماعی گوناگونی را هم به دنبال دارد. از این رو تنوع روابط، مالکیت وسیعی از حمایت های متنوع را برای فرد فراهم می آورد. حمایت های اجتماعی افراد را قادر می سازد تا توانایی رویارویی با مشکلات روزمره زندگی و بحران های زندگی را داشته باشند و به خوبی آن ها را سپری کنند. از دیدگاه ولمن اینکه چه نوع پیوندهایی چه نوع حکایت هایی به دنبال دارند هم از اهمیت زیادی برخوردار است.

سبک زندگی

می توان خصوصیات سبک زندگی را این گونه بیان نمود:

- سبک زندگی الگوهایی از رفتار و کنش ها را در برمی گیرد که بین افراد تمایز ایجاد می کند.
- سبک زندگی در چارچوب تعامل بین افراد و معنایی که در این تعامل، رد و بدل می شود، ظهور می یابد.
- سبک زندگی علاوه بر الگوهای رفتاری، مجموعه ای از نگرش ها، باورها و جهت گیری های فرد نیز هست. به عبارتی؛ علاوه بر جنبه ی عینی (امور بیرونی)، ذهنیات (امور درونی) را نیز شامل می شود.
- سبک زندگی، فعالیتی انتخابی و روزمره است؛ یعنی فرد در انتخاب آن از اختیار و کنشگری برخوردار بوده، آن را در جریان زندگی خویش عملی می سازد.
- سبک زندگی، از وحدت برخوردار است؛ زیرا مجموعه ای از عادات و رفتارها را در برمی گیرد که مستلزم انسجام و هماهنگی هستند.
- در شکل گیری سبک زندگی، ذائقه، مفهومی محوری است. به عبارتی دیگر؛ سبک زندگی بر مبنای یک تمایل و ترجیح یا مجموعه ای همگرا از ترجیحات و تمایلات شکل می گیرد.
- سبک زندگی می تواند هم فردی باشد و هم جمعی؛ بدین معنی که هم می توان آن را در سطح فردی ملاحظه کرد و هم در سطوح اجتماعی، و فرد می تواند سبکی متفاوت از جمع داشته باشد.

¹ Wellman

- سبک زندگی حامل روایتی از فرد و هستی اوست و برداشت و تلقی فرد از خویش و ارزش‌هایش را بیان می‌دارد (وینگر و لیروا، ۱۳۹۳: ۶۲).

بر اساس تئوری بورديو، درون میدان‌های اجتماعی، مبارزه‌ای نمادین میان جایگاه‌های عینی افراد و گروه‌ها بر سر کسب سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نمادین صورت می‌گیرد. بدین گونه که افراد در موقعیت اجتماعی بالا در صدد حفظ موقعیت خود هستند، اما افراد طبقه‌ی پایین در صدد تغییر ساختار و کسب سرمایه و در نهایت تحرک اجتماعی می‌باشند. بورديو نشان داد که سبک‌های زندگی محصول منش‌ها هستند و منش‌ها نیز تابعی از انواع تجربه‌ها هستند. یکی از این تجربه‌ها، تجربه آموزش رسمی است که می‌تواند در انگیزه تحرک اجتماعی افراد نقش داشته باشد.

به زعم گیدنز سبک‌های زندگی، کردارهایی هستند که به جریان عادی زندگی روزمره تبدیل شده‌اند. جریان‌هایی که در لباس پوشیدن، غذا خوردن، شیوه‌های کنش و محیط دلخواه برای ملاقات کردن دیگران، جلوه می‌کنند. اما وی یادآور می‌شود که چنین رفتارهایی، بازتاب‌کننده هویت‌های شخصی، گروهی و اجتماعی‌اند. به بیان گیدنز، بازاندیشی یکی از مؤلفه‌های دنیای مدرن است. بدین معنا که دنیای مدرن، یافته‌های حاصل از نظام‌های انتزاعی را مرتباً در سازمان‌دهی مجدد خود به کار می‌برد (فاضلی، ۱۳۸۲: ۶۹).

بازاندیشی عصر مدرن، پویایی و حرکت بی‌سابقه‌ای به آن داده به نحوی که در هیچ یک از فرهنگ‌های ماقبل مدرن وجود نداشته است. یکی از پیامدهای بازاندیشی در خویشتن، پیدایش سبک زندگی و به دنبال آن انگیزه تحرک اجتماعی است. دنیای مدرن، سبک‌های بسیار متنوع و متفاوتی را پیش روی هر فرد می‌گذارد و او ناگزیر می‌شود تا از میان آن‌ها برای عمل خود به گزینش بپردازد. حتی اگر کسی بخواهد مطابق با فرهنگ سنتی زندگی کند، ناخواسته دست به گزینش خاص می‌زند. اما نکته مورد نظر این است که هر فرد برای انتخاب سبک زندگی خود کاملاً آزاد نیست و اسیر قید و بندهایی خواهد بود (گیدنز، ۱۳۸۷: ۲۲).

گیدنز معتقد است اگرچه قدرت انتخاب، شاکله سبک زندگی است، اما "اغلب این قدرت انتخابی به وسیله عواملی محدود می‌شود که از محدوده انتخاب فرد بیرون است"، در جوامع نو، انتخاب‌های سبک زندگی، هم تشکیل‌دهنده زندگی روزانه هستند و هم تطبیق یافته با نظام‌های انتزاعی. وی بیشتر به سبک زندگی با آنچه خود "سیاست زندگی" می‌خواند اعتقاد دارد: سیاستی که از کشمکش‌ها درباره‌ی پاسخ سؤالی کلیدی حاصل می‌شود (کاویانی، ۱۳۹۰: ۴۵).

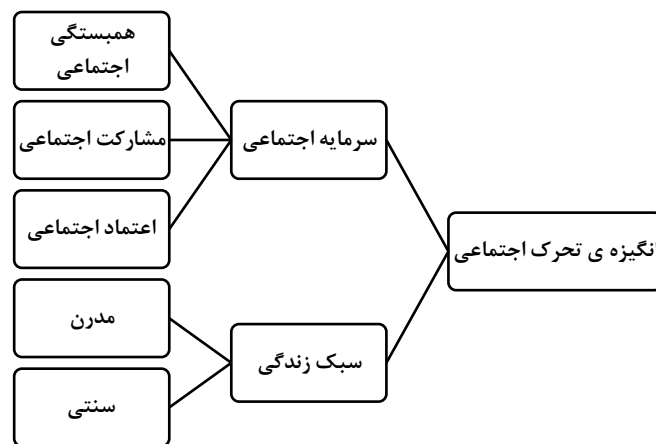
گیدنز معتقد است اهمیت یافتن سبک زندگی از پیامدهای تجدد است. فرهنگ مبتنی بر سنت، آداب و رسوم جا افتاده در زندگی را در محدوده‌ی کانال‌های از پیش تعیین شده قرار می‌دهد. در این نوع فرهنگ اگرچه افراد انتخاب می‌کنند، اما انتخاب آن‌ها در بازه‌ی خاصی قرار می‌گیرد. سبک زندگی در این معنا عملی است، که بدون ایجاد هیچ گونه تغییری در آن، بی‌قید و شرط پذیرفته می‌شود. اما فرآیند تجدد (مدرنیته) باعث می‌شود، که فرد در گزینش‌های خود بدون هیچ گونه راهبرد از پیش تعیین شده‌ای از تنوع انتخاب برخوردار باشد. اما «گیدنز» معنایی را در این روند باز می‌کند: در دنیای متجدد کنونی، همه‌ی ما، هم از شیوه‌های معینی در زندگی پیروی می‌کنیم، هم ناچار به این پیروی هستیم، زیرا علاوه بر برآورده کردن نیازهای جاری‌مان، هویتی را که برگزیدیم نیز مشخص می‌شود و در پی آن دیگران رفتارهای خاصی را در کنش‌هایشان بر طبق این هویت آشکار شده، بروز می‌دهند. بدین ترتیب شیوه‌های زندگی به صورت عملکردهای روزمره درمی‌آیند، عملکردهایی که در نوع "پوشش، خوراک، روش کار و محیط‌های مطلوب برای ملاقات با دیگران" جلوه می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۷: ۵۰). پس از بررسی نظریات محققان مختلف، در زمینه سبک زندگی به نظر می‌رسد، نظریه‌ی گیدنز ارتباط بیشتری با این موضوع پژوهش دارد زیرا به بحث مدرنیته و خلف آن مدرنیته بازاندیشانه می‌پردازد، که دگرگونی‌های اجتماعی و شیوه زندگی نوینی را به دنبال خود دارد؛ در نتیجه موجب انگیزه تحرک اجتماعی در زندگی افراد می‌شود.

در طراحی فرضیه‌های پژوهش، دو چارچوب نظری اصلی به کار گرفته شده‌اند:

۱. **فرضیه اول (سرمایه اجتماعی):** مبتنی بر نظریه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی رابرت پاتنام است. وی سرمایه‌ی اجتماعی را متشکل از سه مؤلفه‌ی «اعتماد اجتماعی»، «همبستگی اجتماعی» و «مشارکت اجتماعی» می‌داند. از دیدگاه پاتنام، افزایش سرمایه‌ی اجتماعی موجب گسترش همکاری‌ها در سطح جامعه و افزایش شعاع اعتماد می‌شود که می‌تواند زمینه‌ساز تحرک اجتماعی و ارتقای موقعیت فردی افراد گردد.

۲. **فرضیه دوم (سبک زندگی):** مبتنی بر نظریه‌ی سبک زندگی آنتونی گیدنز است. وی معتقد است بازاندیشی در دوران مدرن منجر به شکل‌گیری سبک‌های متنوع زندگی شده که برخاسته از انتخاب فردی و آگاهانه است. این فرآیند بازاندیشی و شکل‌گیری هویت مدرن می‌تواند با انگیزه‌ی تحرک اجتماعی در پیوند باشد.

بر اساس مطالب مذکور مدل نظری پژوهش حاضر به شکل زیر خواهد بود:

شکل ۱. مدل مفهومی تبیین تحرک اجتماعی دانشجویان

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از استراتژی تحقیق توصیفی و با تکنیک پیمایش انجام شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه‌ی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود که در حدود ۵۰ هزار نفر بودند. روش نمونه‌گیری تصادفی به کار گرفته شد نمونه‌گیری پژوهش حاضر به ترتیب زیر صورت گرفت: محقق تعداد نمونه‌ی مورد نیاز از هر دانشکده را محاسبه کرده و سپس در ورودی دانشکده‌ها حضور یافته و به‌طور تصادفی افراد در حال عبور را انتخاب کرده و در صورتی که شرایط ورود به پژوهش را داشتند، آن‌ها را مورد سنجش قرار داده است. قابل ذکر است تعداد افراد شرکت‌کننده در پژوهش ۳۸۱ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران حاصل شد. برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش حاضر به دلیل عدم وجود پرسشنامه‌ای معتبر برای متغیرهای پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته‌ای استفاده شد که مراحل عملیاتی کردن متغیرها و سؤالات در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

تعاریف و سؤالات پژوهش	موقعیت شغلی	معتقدم که همیشه برای به دست آوردن یک شغل مناسب فرصت نیست، پس باید تلاش کرد.
	منزلت و پایگاه اجتماعی	پیدا کردن شغل خوب بیشتر به شانس بستگی دارد تا به سخت کوشی.
	آینده‌نگری	تمایل دارم با تلاش و کوشش خود به بالاترین حد از احترام و منزلت اجتماعی دست یابم.
		داشتن مدرک تحصیلی بالاتر برای فرد منزلت و جایگاه ویژه‌ای به وجود می‌آورد.
		معتقدم سرنوشت و تقدیر با آینده‌نگری و تلاش عوض می‌شود.

	موقعیت تحصیلی	من بیشتر به فکر گذشته هستم تا آینده.	
		به تحصیلاتم ادامه می‌دهم تا شغل مناسب‌تری پیدا کنم.	
		تنها برای داشتن مدرک تحصیلی به دانشگاه آمده‌ام و قصد استفاده از آن را ندارم.	
		مصمم هستم تحصیلاتم را تا بالاترین مقطع ادامه دهم.	
پیوند عینی	همبستگی اجتماعی	روابط شخصی من با دوستانم گسترده است.	
		روابط شخصی من با افراد خانواده گسترده است.	
	مشارکت اجتماعی	ارزش‌هایم بر کارهای گروهی و همکاری تأکید دارد.	
		حاضریم در فعالیتهای گروهی و اجتماعی به‌طور داوطلبانه همکاری کنیم.	
پیوند ذهنی	اعتماد اجتماعی	اگر به منبعی (مالی، اطلاعاتی، مهارتی، ابزار و تجهیزات و...) نیاز داشته باشم، در بین دوستانم کسی هست که این منبع را در اختیارم قرار دهد.	
		دوستانم در شراکت نسبت به یکدیگر حسن نیت دارند.	
مردن	اوقات فراغت	تمایل دارم اوقات فراغتم را به تماشای فیلم و سریال‌های ماهواره‌ای اختصاص دهم.	
		خرید خود را بر مبنای تمایز با دیگران انجام می‌دهم.	
		به پوشیدن لباس پر مبنای مد اهمیت می‌دهم.	
		استفاده از رژیم غذایی برای زیبایی اندام برایم مهم است.	
	بازنمایی بدن	تمایل دارم تلویزیون ماهواره‌ای تماشا کنم.	
		تمایل دارم از شبکه‌های اجتماعی استفاده کنم.	
	الگوی مصرف رسانه‌ای	تمایل دارم زمان فراغتم را به رفتن به مکان‌های زیارتی مانند امام‌زاده‌ها، اختصاص دهم.	
		تمایل دارم زمان فراغتم را به معاشرت با دوستان، فامیل و خویشاوندان اختصاص دهم.	
	الگوی خرید	خرید خود را برای تهیه کالاهای ساده و غیرتجملی انجام می‌دهم.	
		به پوشیدن لباس پر مبنای معیار دینی اهمیت می‌دهم.	
		به انتخاب لباس پر مبنای نظر خانواده اهمیت می‌دهم.	
		تمایل دارم تلویزیون داخلی (شبکه ۱، ۲ و ۳ و...) تماشا کنم.	
سنتی	اوقات فراغت	تمایل دارم روزنامه‌ها و مجلات داخلی را مطالعه کنم.	
	بازنمایی بدن		
	الگوی مصرف رسانه‌ای		

گزینه‌های سؤالات طیف لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم بوده که نمره‌گذاری به ترتیب از ۵ (کاملاً موافقم) به ۱ (کاملاً مخالفم) انجام شده است. برای سنجش اعتبار محتوایی این پرسشنامه از نظر اساتید دانشگاه و خبرگان بهره گرفته شده است. به این ترتیب که با برگزاری جلسات پی‌درپی با افراد خبره و کارشناس و همچنین جلسات حضوری با اساتید دانشگاه، فرآیند بررسی و اصلاح پرسشنامه انجام شده است. از سوی دیگر روایی سازه نیز به وسیله‌ی آزمون تحلیل عاملی تأییدی آزمون شده است که نتایج آن در بخش بعدی ارائه خواهد شد. هم چنین برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج نشان داد که آلفای کرونباخ برای متغیر انگیزه تحرک اجتماعی برابر ۰/۸۶، برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۲ و برای سبک زندگی ۰/۷۷ بود.

بررسی اعتبار پرسشنامه‌ی انگیزه تحرک اجتماعی: بررسی ساختار سؤالات برای این مقیاس با ۹ سؤال از طریق تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس صورت پذیرفت. در این مطالعه آماره KMO برابر با ۰/۷۳۴ بود. آماره بارلت با مقدار ۲۸۲۸/۳۶، درجه آزادی ۳۶ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ نشان داد که این پیش فرض حائز اعتبار است و شرایط برای انجام تحلیل عاملی مهیا است. با بررسی بارهای عوامل با ساختار مقیاس در مجموع چهار عامل استخراج شد، که سؤالات بیشترین بار عاملی را بر روی این عوامل داشتند که ۹۲/۱۰ درصد از واریانس کل مقیاس را تبیین کرد.

سپس از تحلیل عاملی تأییدی برای پرسشنامه انگیزه تحرک اجتماعی استفاده شد که در آن شاخص‌های پرازش مدل همگی در در وضعیت مناسب و مطلوب قرار داشتند که نشان داد پرسشنامه از روایی قابل قبولی برخوردار است.

بررسی اعتبار پرسشنامه‌ی سرمایه اجتماعی: بررسی ساختار سؤالات برای مقیاس سرمایه اجتماعی با ۷ سؤال از طریق تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس صورت پذیرفت. آماره KMO برابر با ۰/۷۰ بود. آماره بارتلت با مقدار ۱۸۴۶/۴۵، درجه آزادی ۲۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ نشان داد که این پیش فرض حائز اعتبار است و شرایط برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی برقرار است.

سپس از تحلیل عاملی تأییدی برای پرسشنامه سرمایه اجتماعی استفاده شد و نتایج نشان داد که شاخص‌های برازش مدل همگی در وضعیت مطلوب قرار دارند. بنابراین پرسشنامه از روایی قابل قبولی برخوردار است.

بررسی اعتبار پرسشنامه‌ی سبک زندگی: بررسی ساختار سؤالات برای مقیاس سبک زندگی با ۱۳ سؤال نیز از طریق تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس انجام گرفت. در این مطالعه آماره KMO برابر با ۰/۹۷ بود. آماره بارتلت با مقدار ۷۵۴۸/۸۰، درجه آزادی ۷۸ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ نشان داد که این پیش فرض حائز اعتبار است. و شرایط برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی برقرار است.

سپس از تحلیل عاملی تأییدی برای پرسشنامه سبک زندگی استفاده شد و نتایج نشان داد که شاخص‌های برازش مدل همگی در وضعیت مطلوب قرار دارند. بنابراین پرسشنامه از روایی قابل قبولی برخوردار است.

۵. یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

در پژوهش حاضر تعداد نمونه ۳۸۱ نفر بود که ۶۲/۷ درصد از افراد را زنان و ۳۲/۸ درصد را مردان تشکیل دادند. ویژگی‌های دیگر شرکت‌کنندگان شامل گروه سنی، مقطع تحصیلی، طبقات در (جدول ۲) گزارش شده است. قابل ذکر است که طبقه‌ی اجتماعی شرکت‌کنندگان پایگاه اقتصادی-اجتماعی آنان است که از شاخص‌های درآمد خانواده، شغل و تحصیلات پدر و مادر به دست آمده است.

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

گروه سنی		مقطع تحصیلی		پایگاه اقتصادی-اجتماعی	
گروه سنی	درصد فراوانی	مقطع تحصیلی	درصد فراوانی	طبقات خانواده	درصد فراوانی
۱۸-۲۵	۴۸/۰	کاردانی	۳/۹	پایین	۱۵/۴۸
۲۶-۳۵	۱۶/۵	کارشناسی	۷۱/۹	روبه‌پایین	۳۴/۶۴
۳۶-۴۵	۲۶/۵	کارشناسی‌ارشد	۱۴/۷	متوسط	۳۸/۰۵
۴۶-۵۵	۸/۴	دکتری حرفه‌ای	۱/۳	روبه‌بالا	۹/۹۷
۵۶-۶۵	۰/۵	دکتری تخصصی	۸/۱	بالا	۱/۸۳
کل	۱۰۰	کل	۱۰۰/۰	کل	۱۰۰/۰

توزیع پاسخگویان بر حسب میزان انگیزه‌ی تحرک اجتماعی، انواع سرمایه اجتماعی و سبک زندگی

نتایج (جدول ۳) حاکی بود که در متغیر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی بیشتر افراد (۶۷/۵ درصد) دارای انگیزه‌ی تحرک اجتماعی متوسط بوده‌اند. قابل ذکر است از شاخص سرمایه‌ی اجتماعی که دربرگیرنده‌ی هر سه بعد همبستگی، اعتماد و مشارکت است، استفاده شده است. در مورد سبک زندگی می‌توان گفت ۵۵/۹ درصد شرکت‌کنندگان دارای سبک زندگی مدرن بودند.

جدول ۳. وضعیت توزیع پاسخگویان بر حسب متغیرهای اصلی پژوهش

متغیرها	وضعیت	درصد فراوانی
انگیزه تحرک اجتماعی	پایین	۱۰/۳
	متوسط	۶۷/۵
	بالا	۲۲/۲
همبستگی اجتماعی	کم	۱۹/۹
	متوسط	۵۹/۸
	زیاد	۲۰/۲
اعتماد اجتماعی	کم	۲۴/۷
	متوسط	۴۴/۱
	زیاد	۳۱/۲
مشارکت اجتماعی	کم	۲۷/۰
	متوسط	۴۴/۱
	زیاد	۲۸/۹
سبک زندگی	مدرن	۵۵/۹
	سنتی	۴۴/۱

تحلیل استنباطی و روابط بین متغیرها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها پژوهش از تحلیل واریانس چندمتغیره و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. هم چنین تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی برای بررسی ویژگی‌های آماری پرسشنامه‌های انگیزه‌ی تحرک اجتماعی، سرمایه اجتماعی و سبک زندگی به کار گرفته شد. قابل ذکر است برای انجام تحلیل‌های فوق از نرم‌افزارهای SPSS ۲۶ و R استفاده شد.

یافته‌های مرتبط با فرضیه‌ی اول: نقش سرمایه اجتماعی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان

برای بررسی نقش سرمایه اجتماعی در پیش‌بینی انگیزه تحرک اجتماعی از رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که سرمایه اجتماعی ۲۳ درصد از واریانس انگیزه تحرک اجتماعی را پیش‌بینی کند (جدول ۴). هم چنین ضرایب بتا برای سرمایه اجتماعی حاکی از این بود که اعتماد اجتماعی، و مشارکت اجتماعی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی پیش‌بین خوبی برای انگیزه تحرک اجتماعی هستند اما همبستگی اجتماعی پیش‌بین خوبی نیست (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج ضرایب رگرسیون چندگانه سرمایه اجتماعی بر روی انگیزه تحرک اجتماعی

پیش‌بین	b	Std. E	β	t	sig	F	P	R^2	adj R^2
ثابت	۱۸/۴۹	۰/۷۴		۲۴/۹۵	۰/۰۰۱	۳۹/۶۹	۰/۰۰۱	۰/۲۴	۰/۲۳
همبستگی اجتماعی	۰/۰۸	۰/۱۲	۰/۰۳	۰/۶۵	۰/۵۱				
اعتماد اجتماعی	۰/۴۵	۰/۱۱	۰/۲۷	۴/۲۴	۰/۰۰۱				
مشارکت اجتماعی	۰/۴۳	۰/۱۱	۰/۲۵	۳/۹۶	۰/۰۰۱				

یافته‌های مرتبط با فرضیه‌ی دوم: نقش سبک زندگی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان

برای اینکه مشخص شود سبک زندگی چند درصد از واریانس انگیزه تحرک اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند، سبک زندگی بر روی انگیزه تحرک اجتماعی رگرسیون داده شد. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که سبک زندگی ۳۱ درصد از واریانس انگیزه

تحرك اجتماعى را پيش بينى مى كند. همچنين معنادارى آزمون F تائيد كننده ي نتايج به دست آمده از رگرسيون چند گانه بود (جدول ۵). نتايج ضرايب بتا حاكي از اين بود كه سبك زندگي مدرن و سبك زندگي سنتي پيش بين خوبي براي انگيزه تحرك اجتماعي هستند (جدول ۵).

جدول ۵. نتايج ضرايب رگرسيون چند گانه سبك زندگي بر روي انگيزه تحرك اجتماعي

پيش بين	b	Std. E	β	t	sig	F	P	R^2	adj R^2
ثابت	۵/۵۷	۱/۵۰		۳/۷۱	۰/۰۰۱	۸۶/۵۴	۰/۰۰۱	۰/۳۱	۰/۳۱
سبك زندگي مدرن	۰/۶۶	۰/۱۰	۰/۳۹	۶/۸۸	۰/۰۰۱				
سبك زندگي سنتي	۰/۳۵	۰/۰۹	۰/۲۲	۳/۸۴	۰/۰۰۱				

۶. نتيجه گيري

فرضيه اول: سرمايه اجتماعي در انگيزه ي تحرك اجتماعي دانشجويان نقش دارد

پژوهش حاضر نشان داد كه سرمايه ي اجتماعي مشتمل بر همبستگي اجتماعي، اعتماد اجتماعي و مشاركت اجتماعي مي تواند انگيزه تحرك اجتماعي را پيش بيني نمايد. بيشترين ميزان رابطه بين اعتماد اجتماعي و تحرك اجتماعي يافت شد و كمترين ميزان رابطه هم بين همبستگي اجتماعي و تحرك اجتماعي يافت شد. اين يافته ها مؤيد نظريه پاتنام است.

در خصوص تأثير سرمايه اجتماعي بر تحرك اجتماعي خسروي، محسني تبريزي و آفاجاني (۱۴۰۰) هم نشان دادند بين مشاركت اجتماعي و اعتماد اجتماعي با تحرك اجتماعي رابطه ي معنادار و مثبت وجود دارد. در مطالعه ي ديگر دومينگوز آراموس و سوارز گريمال^۱ (۲۰۲۲) به اين نتيجه رسيدند كه در مورد مهاجران مكزيكي هرگاه مشاركت اجتماعي زياد باشد و شبكه هاي اجتماعي گسترده تري وجود داشته باشد، تحرك اجتماعي هم بيشتر مي شود. لي، سويج و وارد^۲ (۲۰۰۸) هم نشان دادند كه پيوندهاي اجتماعي و مشاركت اجتماعي پيش بين قوي اي براي تحرك اجتماعي در بریتانیا هستند. به غير از موارد بالا، نتايج مطالعات زارع و لطفی (۱۳۹۲)، لطفی (۱۳۸۷)، ميترا^۳ (۲۰۰۷) و مو^۴ (۲۰۰۳) هم هم راستا با مطالعه ي حاضر بود.

در تبين ارتباط بين سرمايه ي اجتماعي و تحرك اجتماعي مي توان گفت همان طور كه بورديو نيز اشاره مي كند افراد با سرمايه گذاري در روابط گروهی، وضعيت اقتصادي خود را در يك فضاي اجتماعي سلسله مراتبي بهبود مي بخشد. اين موضوع در نظريه ولمن (۱۹۹۲) نيز به صراحت اشاره شده است. از نظر وي زماني كه فرد به برقراري ارتباط با انواع شبكه هاي اجتماعي مي پردازد قادر خواهد بود كمك ها و حمايت هاي متنوعي را از اعضاي شبكه اش دريافت كند. از اين رو سرمايه ي اجتماعي به واسطه ي حمايتي كه به ارمغان مي آورد مي تواند بر تحرك اجتماعي تأثير گذار باشد.

اين تأثير هم بر تحرك اجتماعي واقعي و هم بر انگيزه ي تحرك اجتماعي وجود دارد. به عبارتي ديگر ارتباط با افراد بيشتر و شناخت سبك هاي زندگي متفاوت تر و طبقه هاي اجتماعي ديگر فرد را به بهبود شرايط زندگي خود تشويق مي كند و اين انگيزه را در آنها افزايش مي دهد كه به دنبال ارتقاي سرمايه هاي اقتصادي و فرهنگي خود باشند. مكانيزم ديگري هم در اين روند به وجود مي آيد كه ارتباطات افراد و حمايت ها و كمك هايي كه از مجراي ارتباطات خود به دست مي آورند به آنها كمك مي كند عملاً بتوانند پايدگي اجتماعي خود را بهبود ببخشند.

¹ Dominguez-Amoros & Suarez-Grimalt

² Li, Savage & Warde

³ Mitra

⁴ Mouw

فرضیه دوم: سبک زندگی در انگیزه‌ی تحرک اجتماعی دانشجویان نقش دارد

هم چنین نشان داده شد که سبک زندگی نیز می‌تواند انگیزه‌ی تحرک اجتماعی را پیش‌بینی کند. به عبارت دیگر نحوه‌ی گذراندن اوقات فراغت، الگوی خرید، بازنمایی بدن و الگوی مصرف می‌تواند بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی مؤثر باشد. مطالعات قبلی نتایج مشابهی را به دست آورده‌اند. هاکنهار^۱ و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای تأثیر سبک زندگی شامل رفتارهای مرتبط با سلامتی را بر تحرک اجتماعی سنجیدند و به این نتیجه رسیدند که سبک زندگی بر تحرک اجتماعی نقش دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد تغییرات در پایگاه اجتماعی و اقتصادی فرد در طول زندگی با عنوان تحرک اجتماعی شناخته می‌شود که می‌تواند به عوامل زیادی مانند سبک زندگی وابسته باشد. در دیدی کلی‌تر می‌توان گفت که سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارها که معمولاً آن را مبتنی بر سازمان اجتماعی مصرف می‌دانند (اباذری و چاوشیان، ۱۳۸۱). در نظریه بورديو سبک زندگی شامل اعمال طبقه‌بندی‌شده در عرصه‌هایی چون تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، اثاثیه و خانه، آداب سخن گفتن و راه رفتن است. در واقع عینیت‌یافته‌ی ترجیحات افراد است. سبک‌های زندگی شیوه‌های مصرف عاملان اجتماعی‌ای است که دارای رتبه‌بندی‌های مختلفی از جهت شأن و مشروعیت اجتماعی‌اند (باکاک، ۱۳۸۱: ۹۶). از این رو سبک زندگی افراد می‌تواند آن‌ها را به مسیرهای متفاوتی بکشاند. برای مثال افرادی که سبک زندگی سالم‌تری دارند با احتمال بالاتری می‌توانند تحرک اجتماعی را تجربه کنند.

در مطالعه‌ی حاضر تأثیر سبک زندگی مدرن بر انگیزه‌ی تحرک اجتماعی بیشتر از تأثیر سبک زندگی سنتی بوده است. به عبارت دیگر افرادی که سبک زندگی مدرنی داشتند انگیزه‌ی بیشتری برای تغییر پایگاه اجتماعی و اقتصادی خود داشته‌اند. در این مورد گیدنز معتقد است که فرهنگ مبتنی بر سنت، آداب و رسوم جافاده در زندگی را در محدوده‌ی کانال‌های از پیش تعیین‌شده قرار می‌دهد. در این نوع فرهنگ اگرچه افراد انتخاب می‌کنند، اما انتخاب آن‌ها در بازه‌ی خاصی قرار می‌گیرد. سبک زندگی در این معنا عملی است، که بدون ایجاد هیچ‌گونه تغییری در آن، بی‌قید و شرط پذیرفته می‌شود. اما مدرنیته و سبک زندگی مدرن باعث می‌شود، که فرد در گزینش‌های خود بدون هیچ‌گونه راهبرد از پیش تعیین‌شده‌ای از تنوع انتخاب برخوردار باشد (گیدنز، ۱۳۸۷). تنوع در انتخاب و دیدن امکان‌های گوناگون خود می‌تواند بر انگیزه‌ی فرد برای تحرک اثرگذار باشد. از منظری دیگر می‌توان گفت عموماً افرادی که سبک زندگی سنتی دارند، مذهبی هم هستند و بیشتر همین وابستگی آن‌ها به سنت و مذهب باعث می‌شود به نوعی با شرایط موجود خود قانع باشند و تمایل آتچان زیادی به تغییر آن نداشته باشند درحالی‌که این تمایل در افرادی که سبک زندگی مدرن را برای خود برگزیده‌اند بیشتر است. در سبک زندگی مدرن مصرف‌گرایی و شیوه‌ی گذراندن اوقات فراغت امر بسیار مهمی تلقی می‌شود از این رو این افراد تمایل دارند با بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی خود بهتر بتوانند تمایلات مصرفی خود را ارضا کنند. این دسته از یافته‌های پژوهش حاضر، مؤید نظریه گیدنز است.

قابل ذکر است از جمله محدودیت‌هایی که در پژوهش حاضر با آن روبرو بودیم محدود بودن نمونه‌ی مورد مطالعه به دانشجویان بود. لذا پیشنهاد می‌شود مطالعات بعدی چنین پژوهشی را روی نمونه‌های غیردانشجو هم انجام دهند. همچنین پیشنهاد می‌شود اثر سرمایه‌ی اجتماعی و سبک زندگی بر تحرک اجتماعی (و نه انگیزه‌ی تحرک) هم مورد بررسی قرار گیرد. پیشنهاد کاربردی در این زمینه پژوهشی این است که: انگیزه تحرک اجتماعی زمانی ارتقاء می‌یابد که حاکمیت سیاسی بتواند با فراهم نمودن زمینه‌های لازم مانند بهبود وضعیت اقتصادی - اجتماعی جامعه از طریق توسعه‌ی همه جانبه و هم چنین با بسط حوزه‌ی عمومی، افزایش سطح آگاهی‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، بازنگری و اصلاح برخی از قوانین موجود و... اعتماد آحاد مردم را جلب تا شرایط مساعدتری برای روابط و مشارکت اقشار جامعه فراهم شود.

¹ Hackenhaar

منابع

- اباذری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱). از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی. نامه علوم اجتماعی، ۱۰ (پیاپی ۲۰)، ۳-۲۷.
- باکاک، رابرت (۱۳۸۱). مصرف. ترجمه خسرو صبری. تهران: انتشارات شیرازه. چاپ اول.
- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه (۱۳۸۲). سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی. نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، ۶.
- خسروی، سحر و محسنی تبریزی، علیرضا و آقاجانی مرسا، حسین (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی سهم سرمایه اجتماعی در تحرک اجتماعی. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۳ (۲)، ۹۹-۱۱۳.
- دینی ترکمانی، علی (۱۳۸۶). تبیین افول سرمایه اجتماعی. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳، ۱۴۹.
- ذکایی، محمد سعید (۱۳۸۲). گذار به بزرگسالی و جوانی رو به تغییر. مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۴، ۱-۲۳.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۷). کندوکاوها و پنداشت‌ها. تهران: نشر شرکت سهامی انتشار.
- زارع، بیژن و لطفی، مهوش (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر تحرک اجتماعی در شهر کرمانشاه. مسائل اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۱.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. تهران: نشر سمت.
- شیانی، ملیحه و موسوی، میر طاهر (۱۳۹۰). تحلیل وضعیت سرمایه اجتماعی در شهر کرمان. فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۴۱، ۱۲۱-۹۳.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، چاپ اول.
- فیلد، جان (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی. ترجمه غلامرضا غفاری، تهران: کویر، ۵۴.
- قاسمعلی، عاطفه (۱۳۹۳). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی زنان و کیفیت زندگی آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه الزهرا (س)، دانشکده اقتصاد و حسابداری.
- کاویانی، محمد (۱۳۹۰). کمی سازی و سنجش سبک زندگی اسلامی. فصلنامه روانشناسی و دین، سال چهارم، شماره دوم.
- کرمی، فروزان (۱۳۹۹). بررسی عوامل جامعه‌شناختی موثر بر تحرک اجتماعی (بین نسلی) زنان شهر دهلران. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه چمران اهواز، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). تجدد و تشخیص. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نی.
- لطفی، مژگان (۱۳۸۷). بررسی سرمایه اجتماعی و فرهنگی با تحرک اجتماعی. مسائل اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۱، ۱۱۳ - ۱۳۹.
- لهسایی زاده، عبدالعلی و مرادی، گل مراد (۱۳۸۶). رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت روان در مهاجران. رفاه اجتماعی، دوره ۷، شماره ۲۶، ۱۶۱-۱۸۰.
- معصومی راد، رضا و نایی، هوشنگ (۱۳۹۲). عوامل اجتماعی موثر بر تحرک اجتماعی (شغلی) اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال دوم، شماره هفتم، ۱۰۳-۱۳۳.
- وینگر، الیوت و لیروا، آنت (۱۳۹۳). سرمایه فرهنگی و موفقیت تحصیلی. ترجمه بهمن باینگانی و هیرو قاسمی معصوم. نشریه رشد آموزش علوم اجتماعی، ۱۷ (۲۹)، ۴۸-۵۱.
- Andrews, D., & Leigh, A. (2009). More inequality, less social mobility. Applied economics letters, 16(15), 1489-1492.
- Binzel, C., & Carvalho, J. P. (2017). Education, social mobility and religious movements: The Islamic revival in Egypt. The Economic Journal, 127(607), 2553-2580.

- Boxman, E. A., De Graaf, P. M., & Flap, H. D. (1991). The impact of social and human capital on the income attainment of Dutch managers. *Social networks*, 13(1), 51-73.
- Case, A., & Paxson, C. (2006). Children's health and social mobility. *The Future of Children*, 151-173.
- Dominguez-Amoros, M., & Suarez-Grimalt, L. (2022). Network Mobility: An Analysis of the Interrelationship Between Social Mobility and Social Capital for Transnational Households of Brazilian Origin. *Dados*, 65.
- El Khoury, M., & Panizza, U. G. O. (2006). Social mobility and religion: Evidence from Lebanon. In *Research in the Social Scientific Study of Religion*, Volume 16 (pp. 133-160). Brill.
- Freeman, L. (1992). Social mobility in television comedies. *Critical Studies in Media Communication*, 9(4), 400-406.
- Friedman, S. (2022). The “class ceiling”: tackling barriers to social mobility in UK television. *LSE Business Review*.
- Hackenhaar, M. L., Sichieri, R., Muraro, A. P., Silva, R. M. V. G. D., & Ferreira, M. G. (2013). Social mobility, lifestyle and body mass index in adolescents. *Revista de Saúde Pública*, 47, 942-951.
- Khalili, M. (2014). TV, youths, and social mobility in Iran provinces. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 4(1), 249.
- Li, Y., Savage, M., & Warde, A. (2008). Social mobility and social capital in contemporary Britain. *The British journal of sociology*, 59(3), 391-411.
- Lucas, S.R. (2001) Effectively maintained inequality: education transitions, track mobility, and social background effects. *American Journal of Sociology*, 106:6, 1642-1690.
- Mitra. Arup (2007). Social capital, livelihood and upward mobility. www.Elsevier.com.
- Mouw.Ted (2003). Social capital and finding a job : Do contacts matter” *American sociological review*, vol 68: 868-898.
- Nunn, A., Johnson, S., Monro, S., Bickerstaffe, T., & Kelsey, S. (2007). Factors influencing social mobility.
- Paterson, L., & Iannelli, C. (2006). Religion, social mobility and education in Scotland. *The British journal of sociology*, 57(3), 353-377.
- Payne, G. (2012). “A New Social Mobility? the Political Redefinition of a Sociological Problem.” *Contemporary Social Science* 7: 55–71.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster.
- S. Lin, Y. Huang (2005). The role of social capital in the relationship between human capital and career mobility: moderator or mediator? *J. Intellect. Cap.*, 6 (2), 191-205.
- Wellman, B (1992). Which type of ties and network of social support. *Advances in group processes*, 207-235.